

УДК 81.1

В.В. Лавренюк

ГРАМОТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНЖЕНЕРА

В означеній статті розглядаються норми офіційно-ділового та наукового стилю української мови.

Ключові слова: *термінологія державної мови, офіційно-діловий стиль, науковий стиль.*

На сучасному етапі мовна освіченість інженера набуває великого значення в контексті нових завдань, що стоять перед освітянами у новому тисячолітті. Духовний світ людини нерозривно пов'язаний з розвитком її мовних здібностей. Інтелігентне мовлення утворює етику поведінки, постійне самовдосконалення і самовияв. Концепція фактичної функції мовлення (установка на контакт, взаєморозуміння, взаємоповагу) спрямована на утвердження манери ввічливості, духовне оздоровлення народу.

Інколи легковажне ставлення до мовної освіти і мовного розвитку свого народу, до розвитку мовомислення як процесу проникнення у сутність речей значною мірою зумовлене поверховим розумінням сутності мови і зведенням її функції до однієї – комунікативної. Це дійсно важлива функція мови в епоху інформатизації та комп'ютеризації багатьох сфер суспільного життя. Але лінгвісти, психологи, педагоги культурологи, філософи XIX – XX ст. трактують рідну мову глибше – як скарбницю всієї історичної спадщини народу, його способу мислити і відчувати. Гердер говорив, що “від приведення в рух малого коливання повітря залежить усе, що коли-небудь люди на землі думали, хотіли, вчинили і ще вчинять”. Гайдеггер доводив, що мова – це єдиний спосіб для особистості і для народу бути собою; мова творить людину; не люди говорять мовою, а мова “говорить” людям і людьми.

Реформа вищої школи, її цілеспрямованість на гуманізацію та гуманітаризацію освіти дає можливість реалізувати соціальне замовлення щодо формування мовної свідомості студентів – майбутніх фахівців з різних галузей народного господарства. Принципово це завдання є одним із чинників формування особистості громадянина України.

Практичне володіння українською мовою передбачає наявність умінь і навичок у різних видах мовної діяльності: аудіювання, читання, переклад, письмо, що дасть можливість:

а) робити повідомлення та вести бесіду українською мовою з навчальних, суспільно-політичних, наукових та культурно-побутових питань

у межах програмної тематики;

б) читати оригінальну літературу за фахом та перекладати її;

в) писати реферати, наукові доповіді, анотації, статті, тези, рецензії, відгуки, робити усний та письмовий переклад тощо;

г) оволодіти нормами етики ділового спілкування (об'єктивно інженер з вищою освітою у перспективі стає лідером, керівником різноманітних виробничих колективів), нормами написання ділових паперів.

Опанування українською мовою і термінологією не тільки підвищує мовну освіченість студентів та сприяє гуманізації певних сфер державного життя, але й підвищує культурний рівень майбутньої української технічної інтелігенції.

Основними напрямками мовної підготовки інженера-машинобудівника є:

а) викладання основ лінгвістичних знань та термінознавства, вироблення принципів наукового стилю мовлення;

б) оволодіння основами прикладної та фахової лінгвістики, створенням лінгвістичних банків даних, електронних словників та систем автоматизованого перекладу;

в) опанування етикою та навичками ділового мовлення, укладання ділових паперів.

Треба також наголосити на комплексному підході до мовної підготовки інженера.

Комплексність викладання мовних знань передбачає кілька одночасних зрізів:

1) етика (культура) мовлення, мовна інтелігентність, етикет ділового спілкування;

2) стилі: науковий та офіційно-діловий;

3) жанри: реферат, доповідь, науково-технічний переклад, анотація, заява, протокол тощо;

4) види роботи: лекції, практичні, семінари, ділові ігри тощо.

Володіння термінологією державної мови за обраним фахом, науковим та офіційно-діловим стилями мови, новими комп'ютерно-лінгвістичними технологіями, що є основою мовної підготовки інженера – головна умова становлення наукового потенціалу України.

Основними завданнями держави [1] є зміцнення статусу української мови як державної та всебічний розвиток і розширення функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя. Це вимагає від нас, викладачів вищої школи, науковців спільно з працівниками стандартизації, розробляти такі нормативні документи (НД), які б не тільки відповідали законодавству України, сучасному рівню науки і техніки, а й були б

одночасно зрозумілими і тим, хто їх пише, і тим, хто їх використовує. Цього можна досягти лише, якщо не буде суперечностей, неточностей та неоднозначностей у змісті НД, за вживання єдиної термінології в підручниках і довідковій літературі, єдиних правил побудови, викладання та оформлення НД.

Одним з головних чинників, які сприятимуть формуванню єдиного правового поля, є основоположні національні стандарти, що регламентують загальні характеристики НД, незалежні від конкретного об'єкта, і, перш за все, норми українського офіційно-ділового та наукового стилю, придатного для НД. Кожна мова має власні традиції та стилістичні норми. Незважаючи на спорідненість, українська та російська мови мають суттєві (а часом і принципові) відмінності в стилістиці, синтаксисі та фразеології [2, 3, 4]. Уперше в 2000 -2001 рр. у вітчизняній практиці стандартами [5, 6] було закріплено **систему вимог до стилю** українських НД. Ці стандарти разом із чинним правописом [7] мали б стати дороговказом розробникам НД, авторам підручників для загальноосвітніх шкіл і вищих навчальних закладів, укладачам словників усіх видів та рівнів прийняття. Проте, на жаль, на сьогодні ці стандарти не завжди виконуються. Навіть у підручниках, призначених для студентів вищої школи часто-густо натрапляємо на неточності у терміновживанні, а також і граматичні помилки, що абсолютно неприпустимо. Хочеться звернути увагу розробників підручників, словників, а також українських НД на зазначений **звід правил**, які, підкреслимо, **не нові**, проте ґрунтуються на традиціях української літературної мови, рекомендаціях відомих українських мовознавців [2-4, 8-12].

1. Потрібно перейти на природний для української мови спосіб позначання процесів замість іменникового, традиційного для російського офіційно-ділового та наукового стилів [5, п. 5.1.2; п. Г.9.1.1].

Однією з основних і безперечних прикмет української мови є вживання зворотів з дієсловом у неозначеній формі й у різних особових формах, а також дієприслівниками, там, де в російській мові, як правило, уживають віддієслівні іменники [2, 3, 11, 12], що можна проілюструвати такими прикладами:

Російські:	Українські:
отдать в стирку отдать в чистку требуется принятия решительных мер учиться игре на скрипке	віддати прати віддати почистити вимагає вжити рішучих заходів учитися грати на скрипці

Тому, викладаючи НД текст положення чи вимоги, треба скрізь, де це можливо, уникати нагромадження віддієслівних іменників на **–ння**,

уживаючи замість них відповідні дієслова [5, п. 5.1.2; 6, п. Г.9.1.1], наприклад [3]:

Неправильно	Правильно
Вимірювання тиску здійснюється для порівняння...	Тиск вимірюють , щоб порівняти ...
Завдання ліквідації будь-яких порушень статутів і настанов та рішучого зміцнення дисципліни вимагають докорінного поліпшення контролю за діяльністю підлеглих, розумного використання дисциплінарних прав, усунення помилок у роботі	Завдання ліквідувати будь-які порушення статутів і настанов та рішуче зміцнити дисципліну вимагає докорінно поліпшити контроль за діяльністю підлеглих, розумно використовувати дисциплінарні права, переборювати помилки у роботі

У наведеній ліворуч фразі, яка є калькою з російської, **шість** віддієслівних іменників (зокрема один іншомовного походження – **ліквідації**). У розташованій праворуч фразі залишився тільки один, конче потрібний, - **порушення**, а замість інших ужито дієслова, що значно поліпшило виклад.

2. Потрібно уникати мовних конструкцій “дієслово + віддієслівний іменник”, що не становлять усталених дієслівно-іменникових зворотів [5, п. 5.1.2; 6, п. Д. 12].

Розроблювані НД, навчальні та наукові праці рясніють конструкціями “**дієслово + віддієслівний іменник**”, у яких дієслово вказує тільки на те, що відбувається, а іменник-додаток показує, що саме відбувається [11].

Потрібно замість таких конструкцій уживати природніший для української мови й економніший засіб – дієслово, наприклад:

Мовна конструкція “ дієслово + віддієслівний іменник ”,	Дієслово, що його замінює
Виконувати обчислення Виконувати моделювання Здійснювати вимірювання Здійснювати гармонізацію Здійснювати контроль Забезпечувати безпеку Займатися досліджуванням	Обчислювати Моделювати Вимірювати Гармонізувати Контролювати Убезпечувати Досліджувати

3. Потрібно надавати перевагу активним конструкціям над пасивними [5, п. 5.1.2; 6, п. Д. 12].

Книжному стилю російської мови притаманно широке вживання пасивних конструкцій з дієсловами на **–ся**, наприклад, *институтом выполняется ответственное задание, нами выполняются работы*. Цим

реченням властиво таке:

<i>Учасник дії</i>	<i>Відмінок</i>	<i>Член речення</i>	<i>Приклад</i>
Суб'єкт дії	Орудний	Додаток	Інститутом; нами
Об'єкт дії	Називний	Підмет	Задание; работы

На штучність і неприродність таких пасивних конструкцій в українських текстах звертали увагу мовознавці Курило О.Б., Непийвода М.Ф., Городенська К., Сербенська О., Редько Ю., Федик О. і радили будувати речення природно - суб'єкт дії повинен бути підметом, об'єкт дії – додатком, а присудок описує дію підмета, спрямовану на додаток. Отже, у наведених вище прикладах ужито зворотню форму дієслова-присудка саме для того, щоб показати напрямок дії, протилежний природному. Виходячи з норм української мови, вимоги потрібно викладати так:

<i>Неправильно</i>	<i>Правильно</i>
Він змінюється (деформується, нагрівається) кимсь (чимось)	Його змінює (деформує, нагріває) хтось, щось (пасивна дія) Він змінюється (деформується, нагрівається) десь (за певних умов) (неперехідна дія)

4. Потрібно правильно вживати безособові конструкції на –но, -то.

Згідно з правилами, потрібно використовувати безособову форму викладання текстустандарту, яка не потребує означення виконавця дії, а лише наголошує на події, що відбулася, наприклад, **застосовано метод, зазначено у настанові** тощо. Широке вживання таких безособових конструкцій у ролі присудка є синтаксичною особливістю української мови, що відрізняє її від російської мови, є такі форми (наприклад, *сказано – сделано*), але вживають їх значно рідше, ніж в українській [3, 10].

По-перше, слід пам'ятати, що безособові конструкції на **–но, -то** керують іменником у знахідному відмінку без прийменника [12], наприклад, *вироблено (що?) новий підхід (нове рішення, нову методику)*.

По-друге, уживаючи безособові конструкції, автори досить часто припускаються помилки, вводячи в речення виконавця дії у формі іменника чи займенника в орудному відмінку [2, 3, 8, 9]. Тому хибною є така фраза: **Комісією вироблено нове рішення згідно з обставинами**, бо в цьому реченні є виконавець дії – *комісія*, причому це слово стоїть в орудному відмінку. Правильно писати так: **Комісія виробила нове рішення згідно з обставинами**.

Отже, безособову форму слова на **–но, -то** можна вживати лише в

реченнях, де прямо не зазначено виконавця дії [6, п. Д. 12].

<i>Неправильно</i>	<i>Правильно</i>
Його <i>змінено</i> (здеформовано, нагріто) кимсь	Його <i>змінив</i> (здеформував, нагрів) хтось
	Його <i>змінено</i> (здеформовано, нагріто) десь (за певних умов)

5. Потрібно розмежовувати засобами української мови дію, подію і наслідок події, уживаючи для них різні віддієслівні іменники, утворені відповідно від дієслів недоконаного та доконаного виду.

З правила 1 не слід робити хибний висновок, ніби віддієслівних іменників слід уникати скрізь. Їх використовують зазвичай у заголовках, дефініціях, а також у реченнях, де ці іменники виконують функцію підмета або додатка. Тому дуже важливо їх правильно вживати, зважаючи на відмінність української мови від російської.

Річ у тому, що як в українській [13], так і в російській мові [14] є два види дієслів: **недоконаний** (рос. *несовершенный*) і **доконаний** (рос. *совершенный*), причому категорія виду притаманна всім словам української та російської мови в будь-якій їх формі, а дієслова недоконаного та доконаного виду, тотожні за лексичним значенням, утворюють **видову пару**.

Кардинальна різниця полягає в побудові віддієслівних іменників. Зазвичай від двох російських дієслів, що утворюють видову пару, можна побудувати тільки один віддієслівний іменник для позначення процесу, тоді як від їх українських відповідників - два віддієслівні іменники, наприклад:

<i>Вид</i>	<i>Російська мова</i>	<i>Українська мова</i>
Недоконаний (дія)	Изменя́ть > изменение	Змінювати > змінювання
Доконаний (подія)	Измени́ть > изменение	Змінити > змінення

Згідно з вимогами українського правопису, дію слід починати віддієслівними іменниками на **-ння(-ття)**, утвореними від дієслів недоконаного виду, подію – віддієслівними іменниками на **-ння(-ття)**, утвореними від дієслів доконаного виду, а об'єкти (наслідок дії) – відповідними спільнокореновими іменниками з іншими суфіксами або без них, наприклад:

<i>ія</i>	<i>Подія</i>	<i>Наслідок</i>
Згинання	Зігнення	Згин
Змінювання	Змінення	Зміна

Нарізування	Нарізання	Нарізь
Повертання	Повернення	Поворот
Розтягування	Розтягнення	Розтяг
Устатковування	Устаткування	Устаткування

Від багатьох видових пар у словниках української мови [16, 17] зафіксовано три віддієслівні іменники, що позначають дію, подію та наслідок події. Слід правильно вживати ці віддієслівні іменники, розрізняючи їх значення, наприклад:

<i>Російська мова</i>	<i>Українська мова</i>
Аналоговый сигнал передает информацию за счет непрерывного изменения амплитуды или частоты	Аналоговий сигнал передає інформацію завдяки неперервному змінюванню (дія) амплітуди або частоти
Использованием рационализаторского предложения признается создание или изменение конструкции изделий, технологии производства и применяемой техники или состава материала	Використанням раціоналізаторської пропозиції визнають стаорення або змінення (подія) конструкції виробів, технології виробництва та застосовуваної техніки або складу матеріалу
Фазовый сдвиг – это изменение фазы сигнала	Фазовий зсув – це зміна (наслідок події) фази сигналу

У термінологічних сполуках, що позначають назви виконавців дії, засобів і способів виконання дії, а також інших характеристик дії, необхідно завжди вживати другий іменник, утворений від дієслова недоконаного виду, тобто іменник, що позначає загальну назву дії. Не можна в таких випадках уживати іменники, що позначають подію. Але саме ці іменники, що позначають подію, слід уживати в словосполуках з деякими іншими іменниками, наприклад:

<i>Дія</i>	<i>Подія</i>
Засіб пакування	Свідоцтво про впакування
Засоби виконання	Звіт про виконання
Метод розв'язування	Час (момент) розв'язання

<i>Дія</i>	<i>Подія</i>
Настанови щодо впровадження	Дата впровадження

Порядок <i>видання</i>	Рік <i>видання</i>
Правила <i>приймання</i>	Акт <i>прийняття</i>
Процедура <i>затверджування</i>	Дата <i>затвердження</i>
Процедура <i>подавання</i>	День <i>подання</i>
Спосіб <i>готування</i>	Довідка про <i>підготування</i>
Технологія <i>складання</i>	Момент <i>складення</i>
Тривалість <i>створювання</i>	Момент <i>створення</i>
Функція <i>перетворювання</i>	Після <i>перетворення</i>

6. Віддієслівні іменники, що позначають недоконані процеси, потрібно вживати тільки в однині [5, п. 5.1.3; 6, пп. Г.9.2.1].

Оскільки такі іменники є узагальнена назва дії як багаторазової, так і повторюваної, невизначено ні за кількістю циклів, ні за обсягом, ні за тривалістю, їх **треба вживати тільки в однині**, наприклад:

Неправильно	Правильно
Прилади для вимірювань	Прилади для вимірювання
Засоби нарізувань	Засоби нарізування
Для багаторазових згинань	Для багаторазового згинання

Примітка. Терміни-іменники для позначення події можна вживати в множині, якщо обсяг подій якимось визначено: серія досліджень теплотривкості, кількість визначень напрямку [6, п. Г.9.1.2].

7. Потрібно правильно вживати віддієслівні іменники із суфіксом –к(а) [6, п. Г.9.9].

Згідно з рекомендаціями та вимогами віддієслівні іменники із суфіксом **–к(а)** можна вживати лише на позначення наслідків події, об'єктів, суб'єктів, але їх не можна вживати на позначення дії чи події, наприклад:

Неправильно	Правильно		
Дія	Дія	Подія	Наслідок
Оцінка	Оцінювання	Оцінення	Оцінка
Викрутка	Викручування	Викручення	Викрутка

8. Потрібно правильно вживати іншомовні терміни на –ція, -зія, -інг, -мент [6, п. Г.9.11].

Слова іншомовного походження збагачують лексику кожної мови, проте запозичати треба лише тоді, коли немає власного слова для якогось поняття

[4, 9]. Тому в [5, п. 5.1.5; 6, п. Г.9.11] зазначено, що у стандарті заборонено вживати іншомовні слова та терміни за наявності рівнозначних слів та термінів в українській мові. Якщо в академічних словниках є слово іншомовного походження й рівнозначне українське, перевагу треба надавати українському, наприклад: *фактор* – **чинник**.

Однак, у разі доцільного запозичення, треба підпорядкувати іншомовні слова законам української мови. Зокрема, згідно з вимогами [6, п. Г.9.11], запозичаючи назву процесу, треба насамперед, від іншомовного слова утворити українське дієслово недоконаного виду, а далі всі необхідні похідні слова. Не можна стандартизувати іншомовні іменники для позначення дії, що закінчуються на *-ція, -інг, -мент* тощо, які не даватимуть змоги розрізняти поняття дії та події й тим руйнуватимуть структуру української мови. Такими іменниками можна позначати інші поняття: наслідки дії, об'єкти, суб'єкти тощо, наприклад:

<i>Дія</i>	<i>Подія</i>	<i>Наслідок події, об'єкт, суб'єкт</i>
Ізолювати, ізолювання	Заізолювати, заізолювання	Ізоляція
Класифікувати, класифікування	Розкласифікувати, розкласифікування	Класифікація
Формувати, формування	Сформувати, сформування	Формовання, формація
Публікувати, публікування	Опублікувати, опублікування	Публікація

9. Потрібно надавати перевагу іменникам для назв учасників процесів (суб'єктів та об'єктів) [6, п. Г.9.9].

На відміну від російської мови, яка для назв учасників дії широко вживає прикметники (дієприкметники), що набули функції іменника, українська мова надає перевагу іменникам:

<i>Російська мова</i>	<i>Українська мова</i>
Прибывший	Прибулець
Вычитаемое	Від'ємник
Нарочный	Посланець
Поступающий	Вступник

Ссылный	Засланець
Трудящийся	Трудівник

Таку тенденцію зафіксовано в [6, п. Г.9.9], де **не рекомендовано** вживати прикметники (дієприкметники) в іменниковому значенні та запропоновано змінити деякі з них, наприклад:

<i>Не рекомендовано</i>	<i>Рекомендовано</i>
Напрямна	Напрямок (напрямна)
Складова	Складник
Комплектуючі	Комплектовання, комплектівка

10. Потрібно розрізняти дійові властивості та перебування учасником дії [6, п.п. Г.9.3-Г.9.8].

Дійові властивості (тобто здатність або призначення бути учасником дії) українська мова, на відміну від російської, ніколи не позначає дієприкметниками, а зазвичай використовує для цього віддієслівні прикметниками, утворені за допомогою таких суфіксів:

<i>Вид властивостей</i>	<i>Суфікси</i>	<i>Приклади</i>
Дійові властивості суб'єктів дії	-льн(ий) -івн(ий) -ч(ий)	Вимірювальний прилад Гальмівний пристрій Виконавчий орган
Дійові властивості об'єктів дії	-н(ий) -овн(ий) -енн(ий) -анн(ий)	Змінний тиск Виліковна хвороба Здійснена процедура Здолання перешкода
Дійові властивості учасників неперехідної дії	-к(ий) -лив(ий) -уч(ий) -ав(ий) -ив(ий)	Летка олія Мінливий відтінок Плавучий док Блукавий струм Світивий об'єкт

Увага! Не можна дійові властивості суб'єктів дії та учасників неперехідної дії позначати активними дієприкметниками, наприклад [6, п. Г.9.6]:

<i>Неправильно</i>	<i>Правильно</i>
Ріжучий інструмент	Різальний інструмент
Плаваючий док	Плавучий док

Ознаки стану перебуванням (перебуттям) учасником дії, треба позначати іншими засобами – пасивними дієприкметниками або підрядними реченнями. Слід мати на увазі таке:

- лексико-граматичною особливістю сучасної української мови є майже повна відсутність у ній активних дієприкметників теперішнього часу [2, 4, 9]. Тому кальки на зразок “**Працюючі в цеху агрегати**”, які мають місце в деяких НД, є помилковими – натомість потрібно вживати підрядні речення;

- в українській мові є два види пасивних дієприкметників із суфіксами – **н(ий)**,

-т(ий), утворені від основи інфінітива недоконаного та доконаного виду відповідно [2], які треба чітко розрізняти і правильно вживати:

1) дієприкметниками недоконаного виду треба позначати ознаки стану об’єктів, спричиненого перебуванням у **недоконаному** (тобто незавершеному) **процесі**;

2) дієприкметниками доконаного виду треба позначати ознаки стану суб’єктів, спричиненого перебуттям у **доконаному** (тобто завершеному) **процесі**.

Ознаки стану суб’єктів, спричиненого:

Перебуванням у недоконаному (тобто незавершеному) процесі	Перебуттям у доконаному (тобто завершеному) процесі
Змінюваний тиск	Змінний тиск
Виліковувана хвороба	Вилікувана хвороба
Коригований напрям	Скоригований напрям
Деформоване тіло	Здеформоване тіло
Митий ґрунт	Вимитий ґрунт

Отже, українська мова має ефективні засоби, щоб розрізняти дійові властивості та ознаки учасників дії:

Вид дії	Дійові властивості	Ознаки учасників дії
Перехідна дія (дія суб’єкта на об’єкт)	Газоперекачувальний агрегат (рос.газоперекачивающий агрегат)	Абонент, який викликає (рос. вызывающий абонент)
	Виліковна хвороба (рос. излечимая болезнь)	Вилікувана хвороба (рос. излеченная болезнь)
		Виліковувана хвороба (рос. излечиваемая болезнь)

Неперехідна дія	Самозавантажний драйвер (рос. <i>самозагружающийся драйвер</i>)	Країна, яка (що) розвивається (рос. <i>развивающаяся страна</i>)
------------------------	---	---

Згідно з вимогами [6] слід уживати за призначенням спільнокореневі віддієслівні прикметники та дієприкметники:

Віддієслівні прикметники, що означають призначення чи здатність суб'єкта виконувати перехідну дію	Дієприкметники, що означають стан об'єкта, спричинений спрямованою на нього		Віддієслівні прикметники, що означають призначення чи здатність об'єкта піддаватися перехідній дії
	Недоконаною дією	Доконаною дією	
Відтворювальний	Відтворюваний	Відтворений	Відтворний
Коригувальний	Коригований	Скоригований	Скориговний
Модифікувальний	Модифікований	Змодифікований	Змодифіковний
Напружувальний	Напружуваний	Напружений	Напружний
Оброблювальний	Оброблюваний	Оброблений	Обробний
Обслуговувальний	Обслуговуваний	Обслужений	Обслуговний
Ремонтувальний	Ремонтований	Відремонтований	Відремонтовний

Висновки

1. Усі наведені правила добре відомі, їх виведено з традицій української народної мови [2]. Якщо народна мова через невелику потребу вживала деякі з цих засобів рідко, (особливо це стосується слів, що описують процеси), то в діловій та науково-технічній мові доцільно їх активно використовувати. Згідно з [5, п. 5.1.1, 5.1.6], розробникам НД, укладачам підручників, навчальних посібників усіх рівнів, викладачам середньої і вищої школи треба послуговуватися усталеною лексикою, наявною в академічних словниках, застандартизованою науково-технічною термінологією, установленою стандартами на терміни і визначення понять. Якщо потрібних слів (термінів) немає, їх можна утворити за правилами українського словотворення, зокрема наведеними в [6].

2. Зважаючи на те, що багато раніше розроблених чинних

термінологічних стандартів не відповідали вимогам [6, додатки Г. і Д], у п. 7.4.9.2 цього стандарту визначено процедуру використання попередніх термінологічних напрацювань, а саме, дозволено, за потреби, виправляти їх граматично і стилістично, додавши, чи змінивши ознаки, що розкривають зміст поняття. Зміни в такому разі не повинні порушувати змісту і обсягу поняття.

3. Щоб перейти на природний для української мови стиль, розробникам НД потрібно подолати психологічну залежність від сусідніх російської та польської мов, які мають відшліфований за багато років офіційно-діловий та науковий стилі. Ця залежність може бути як пряма (так, як у російській або польській мові), так і обернена (щоб не було так, як у російській або польській мові). Нормальним же, звичайно, має бути інший підхід: так, як це є в самій українській мові, відповідає саме її духу [18].

4. Система правил українського офіційно-ділового та наукового стилю, викладена в [5, 6] та реалізована розробниками комплексу основоположних стандартів національної стандартизації, є дороговказом для всіх, хто пише українською мовою НД, офіційно-ділові та наукові тексти. Адже від мови НД усіх видів та рівнів прийняття багато залежить, чи фахова українська мова буде вдосконалюватися і збагачуватися, чи, - як іноді, на жаль, трапляється, - буде засмічуватися.

Список використаних джерел

1. *Державна програма розвитку і функціонування української мови на 2004-2010 роки*. Затв. пост. Кабінету Міністрів України від 02. 10. 2003 № 1546.
2. *Курило О.Б.* Уваги до сучасної української літературної мови. – 5-те вид. – Торонто: Нові дні, 1960. – 199 с.
3. *Антоненко-Давидович Б.Д.* Як ми говоримо. – К.: КМ Academia, 1994. – 254 с.
4. *Непийвода Н.Ф.* Сам собі редактор: Порадник з української мови. – К.: Українська книга, 1998. – 240 с.
5. *ДСТУ 1.5: 2003*. Національна стандартизація. Правила побудови, викладання, оформлення та вимоги до змісту нормативних документів (ISO/IEC Directives, part 2, 2001, NEQ).
6. *ДСТУ 3966 – 2000*. Термінологія. Засади і правила розроблення стандартів на терміни і визначення понять.
7. *Український правопис* / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; Ін-т української мови. – Стереотип. вид. – К.: Наук. думка, 2003. – 240 с.
8. *Городенська К.* Синтаксична специфіка української наукової мови // *Українська термінологія і сучасність: Збірник наукових праць*. Вип. IV / Відп. ред. Л.О. Симоненко. – К.: КНЕУ, 2001. – С. 11-14.

9. Пономарів О.Д. Культура слова: Мовностилістичні поради: Навч. посібник. – К.: Либідь, 1999. – 240 с.
10. Сербенська О., Редько Ю., Федик О. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити / За заг. ред. О. Сербенської. Посібник. – Львів: Світ, 1994. – 152 с.
11. Ярема С. На теми української наукової мови. – Львів: Українське товариство з механіки руйнування матеріалів, Львівське крайове товариство “Рідна школа”, Наукове товариство ім. Т.Г. Шевченка, 2002. – 44 с.
12. Сербенська О. А., Волощак М.Й. Актуальне інтерв’ю з мовознавцем: 140 запитань і відповідей. – К.: Вид. центр “Просвіта”, 2001. – 204 с.
13. Шевченко Л.Ю., Різун В.В., Лисенко Ю.В. Сучасна українська мова: Довідник / За ред. О.Д. Пономаріва. – К.: Либідь, 1996. – 320 с.
14. Розенталь Д.Э., Теленкова М.А. Словарь-справочник лингвистических терминов. – 3-е изд., испр. и доп. – М.: Просвещение, 1985. – 399 с.
15. Большой толковый словарь русского языка / Гл. ред. С.А. Кузнецов. – СПб.: Норинт, 2001. – 1536 с.
16. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2001. – 1440 с.
17. Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики: 253 000 слів / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2003. – 896 с.
18. Тараненко О. Лінгвістичні проблеми української термінології на сучасному етапі // Українська термінологія і сучасність (Матеріали II Всеукраїнської наукової конференції). – К.: 1997. – С. 3-9.

В предлагаемой статье рассматриваются нормы официально-делового и научного стиля украинского языка.

Ключевые слова: *терминология государственного языка, официально-деловой стиль, научный стиль.*

In this paper we consider the norm official-business and scientific style of the Ukrainian language.

Keywords: *terminology of the state language, the official business style, scientific style*